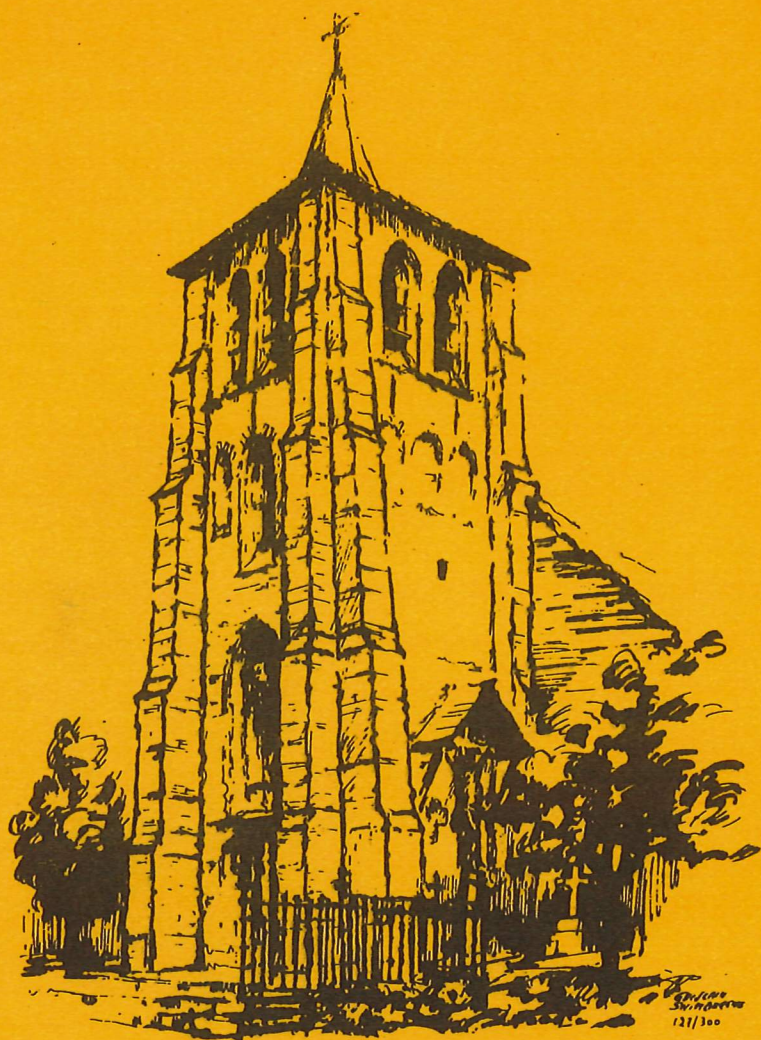

ZILLEGHEM

5 de jaargang nr. II

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING VOOR HEEMKUNDE
EN GESCHIEDENIS "PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

INHOUD

		p.
POLLET Jules	Pastoor Oliverius Tratsaert	43
KYNDT Eddy	De loteling van Zedelgem	56
LINGIER Benny	Het sociaal-kritische volks- lied: ook in Zedelgem	64

1984 - 5DE JAARGANG NR 2

REDAKTIE EN BEHEER:

Willy Peirsegaele	St.-Laurentiusstraat	12	Zedelgem
Géry Cappon	Schattingbeekstraat	3	Zedelgem
Patrick Arnou	B. J. Lievensstraat	2a	Zedelgem
Victor Deceuninck	Groenestraat	29	Zedelgem
Jules Pollet	Sint-Elooistraat	16	Zedelgem
Leon Claeys	Ruddervoordsestraat	40	Zedelgem
Bertrand Denys	Klaprozenlaan	13	Loppem

Lidmaatschap: 200 F
Rek. 001-0771018-41
Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"
Zedelgem

Studies verschenen in "Zilleghem"
of uittreksel daarvan, mogen niet
gebruikt noch aangehaald worden
zonder te verwijzen naar dit tijd-
schrift en de auteur.

Verantwoordelijke uitgever:
Willy Peirsegaele St.-Laurentiusstraat 12 Zedelgem

PASTOOR OLIVERIUS TRATSAERT

(1658 - 1673)

Jules POLLET

Op 17 september 1658 werd Oliverius Tratsaert pastoor te Zedelgem, door te verwisselen met zijn voorganger Jacobus van Gerensdael.

Hij was geboren te Kortrijk en was een tijdlang kapelaan te Rumbeke. In die tijd, op 29 april 1651, deed hij aan het Augustijnerklooster te Roeselare een schenking van 800 gulden alsook van zijn bibliotheek. Dit deed hij omdat zijn broer Petrus dan bij de Roeselaarse Augustijnen zijn noviciaat deed (1).

Deken Jacobus van Gerensdael weet in 1663 over pastoor Oliverius Tratsaert te vertellen dat hij voor zijn ontspanning een paard hield en ook dat hij de bedevaart en de eredienst tot St.-Laurentius laat verwateren (2). Vijftien jaar was hij pastoor te Zedelgem tot hij in 1673 pastoor werd te Oekene, waar hij stierf aan de pest op 15 oktober 1694 (3).

ST.-LAURENTIUS

Zoals zijn voorganger, bleef Oliverius Tratsaert zorgen voor de eredienst tot St.-Laurentius. Voor het feest van St.-Laurentius 10 augustus 1660, bekwam hij een volle aflaat, die op die dag kon verdiend worden in de kerk van Zedelgem. Om dit aan te kondigen liet men bij de weduwe Clouwet plakbrieven drukken: "placbijletten vanden vollen aflaat op Ste.Laureinsdach 1660"

De plechtige dienst en de processie werd op die dag (10 aug. 1660) door twee, speciaal daartoe uitgenodigde zangers, verzorgd. Ook de volgende jaren werden zangers uitgenodigd. Zij werden 3 s. 4 gr (1 gulden) betaald, genomen uit de St.-Laurentiusschaal. Dit was de schaal, waarmee de "bezorghers ofte ghildemeesters van Ste.Laureins (de St.-Laurentiusmeesters)" rondgingen in de kerk. Daarbij had de St.-Laurentiusgilde ook nog inkomsten uit de verkoop van offerwas, médailles, bedevaartvaantjes en ook van de zegpenningen.

In 1660 liet men 100 bedevaartvaantjes drukken om aan de pelgrims te verkopen. De processie op St.-Laurensdag (10 augustus) zoals ook de processies op H. Sacramentsdag en op de Kermisdag werd opgeluisterd door de schuttersgilde. Naast de schuttersgilde verleende ook een tamboer zijn diensten aan de processie. Zo werd bv. in 1667 en 1668 voor de processies van St.-Laurensdag en van de Kermis aan Anthone Oudaert 10 s. gr. betaald "over geslegen t'hebben den trommel". Ook groepen van elders kwamen soms de processie opluisteren. Zo waren "de Iftemannekens alhier gecommen van Ruddervoorde vereeren de processie opde kermesse 1671".

DE "O.L.VROUW CAPELLE".

Naast de St.-Laurentiusmeesters waren er ook O.L.Vrouwmeesters of "bezorghers vande O.L.VrouwCapelle". Ook zij gingen rond met de schaal in de kerk. Daarnaast hadden zij ook inkomsten uit "de busse haghende inde Capelle". Dit bracht bv. in 1660 3 lb. 6 s.gr. op. Daarbij werden ook op het O.L.Vrouwaltaar giften neergelegd, die dan ten bate van de kerk werden verkocht. Zo lezen we o.a. over "drije eijeren dese Capelle gijont XXVII Junij 1660 : 2 gr. Verder nog "een stick boter: 1 s. 3 gr."; "een pacxken vlas: 1 s. 10 gr." Alles samen in 1660 5 lb. 1 s. 1 gr. De O.L.Vrouwkapel had ook inkomsten uit haar landbezit. Dit wordt voor het eerst vermeld in de kerkrekening van 1650-'51 en bestond uit:

- 1° 50 roeden bos gekregen "bij donatie inter vivos van heer Jacob le Gillon alhier geweest hebbende pastor". (pastoor 1625-'37).
- 2° een half gemet meers "inde West Lepe".
- 3° een lijne land "bij donatie inter vivos van Catelijne Warniers, wijlen weduwe van Adriaen Schaessens".

In 1660 bracht dit 10 s. 2 gr. op aan pacht.

BROEDERSCHAP VAN HET SCHAPULIER

Voor het bevorderen van de eredienst tot O.L.Vrouw maar vooral ter bevordering van het godsdienstig en sacramenteel leven, richtte pastoor Tratsaert in 1671 het broederschap van het Schapulier op. Om hier toelating voor te bekomen, hadden pastoor en parochianen van "Sildegem" een smeekschrift gestuurd naar het

bisdom. Hieraan gaven de vicarissen van het bisdom gehoor en op 16 mei 1671 verleenden zij toelating tot het wettelijk oprichten van het broederschap (4).

De dag van de oprichting werd een processie gehouden, waarin ook de schuttersgilde opstapte. Aan Frans Vitse, herbergier in "Ste.Sebastiaen staende op het Leenhof" betaalde de parochie 1 lb.gr. "over teere gedaen bijde schotters ten dage vande instellinge van het schapulier bij laste vanden hooftman ende kennisse vande ingesentene hebbende vereert de processie".

DE PASTORIE

Tijdens de beginjaren van het pastoorschap van Olivierius Tratsaert werd een en ander aan de pastorie vernieuwd. In 1660 werd een "backeucken opde pastorie" bijgetimmerd, die 8 lb. 16 s. 4 gr. kostte. Voor de dakbedekking ervan werd het volgende geleverd:

- door Jacob Inghelbrecht "vier bonden langhe lat-ten" voor 7 s. 3 gr.
- door Pieter de Ketelaere "twee bonden bantroeden" voor 2 s.gr.
- door Maerten Dobbelaere 100 "gleij" voor 15 s.gr.
- door Guilliamme Vermote 100 "gleij" voor 20 s.gr.
- door Jan Landuijt 100 "bulbiesen" voor 7 s. 6 gr.

Aan strodekker Gillis Rigolle werd 16 s. 8 gr. betaald "over gedeckt t'hebben het overbeur opde pastorie".

Alles werd door de dis betaald.

Nu de ovenbuur met een nieuw dak stond, kon de pastorie toch niet langer met haar oud strodak blijven staan. In 1661 kwam ook daar een nieuw strodak, eveneens door strodekker Gillis Rigolle aangebracht.

Hiervoor werd o.a. het volgende geleverd:

- door Pieter Lievens "tweehondert ruggen gleij" voor 1 lb. 16 s. 8 gr.
- door Cornelis Logghe 175 bonden "bulbiesen" aan 10 gr. het honderd.
- door Anselm de Ketelaere 300 "gleij" aan 20 gr. het honderd en 200 "bantroeden" aan 2 s.gr. het honderd.

HET GEWONE KERKELIJKE LEVEN

Vanaf 1660 kreeg Oliverius Tratsaert vanwege de parochie naast 1 lb.gr. "in redemptie vande vlasthiende" opnieuw 3 lb.gr. voor het trakteren der terminarissen (paters die kwamen helpen). Speciale missen werden opgedragen tijdens het oktaaf van St.-Laurentius en omstreeks Pinksteren de pestmissen. Hiervoor kreeg de pastoor 1 lb. gr. Ieder jaar moest hij ook een jaarmis celebreren voor zijn overleden voorgangers: Jacob le Gillon (1625-'37) en Petrus van Isselsteijn (1637-'47)

Ter gelegenheid van Pasen werd de kerk geschuurd. Zij die aan deze karwei hadden geholpen werden daarna getrakteerd. Zo gaf in 1660 de kerk 6 s.gr. uit om "de gonne die de kercke scheurden op wittendonderdach 1660" te trakteren. Ieder jaar ook, op Witte Donderdag, bleef men voort "schotelkens" ('n soort koeken) uitdelen aan hen die op die dag de dienst bijwoonden. Voor 1 lb.gr. per jaar werden deze koeken te Brugge gekocht bij bakker Adriaan Stalpaert. In de kerkrekeningen lezen we dat 1 lb.gr. werd betaald voor "schotelkens voor wittendonderdach 1663 omme te distribueren aen d'apostelkens ende gemeente (gemeenschap) alsdan present geweest sijnde inden goddelicken dienst". Zo zien we dat dit gebruik verband hield met de voet-

wassing op Witte Donderdag. Ter gelegenheid van Allerzielen werd ook voort de klok geluid over alle afgestorvenen. In 1665 bv. deed Passchier le Stage dit en in 1668 betaalde de parochie aan "Marijn Vermaut ende Jan de Vijnck in huwelick hebbende vi^a (weduwe) Loijs Boucherij over geluyt t'hebben Alderheijlighen nacht tot lavenisse van alle geloovige zielen elck 4 s.gr."

MEDEWERKERS VAN DE PASTOOR

De besonderste was de koster: Philips Haghebaert (1634 - '74). Als wedde kreeg hij 8 lb.gr. van de parochie en 9 lb.gr. van de kerk. In de kerkrekening echter van 1660 werd deze 9 lb.gr. door de auditeurs geschrapt. Een paar jaar vroeger was dit reeds gebeurd in de parochierekening. Door de auditeurs waren de parochianen verplicht voor de Raad van Vlaanderen een proces in te spannen tegen de tiendeheffers, opdat zij de kosterwedde zouden betalen. Het schrappen van de kosterwedde in de kerkrekening van 1660 was gebeurd opdat "de prochianen (zouden) vervolgen hemlieden proces jegens de thiende eeffers van Ste.Baafs tot Ghent". Het St.-Baafskapittel te Gent was de bijzonderste geestelijke tiende-heffer te Zedelgem. Sedert 1657 was de parochie met dit proces begonnen en veel jaren zou dit aanslepen. Ondertussen werd de wedde aan de koster doorbetaald "bij vorme van leenijnghe totte decisie van t' proces". In 1673 werd door de parochie 2 lb. gr. betaald aan "Jacobus Deckerius pastor van Ste. Clemenskercke" om in opdracht "vande regierders deser prochie" dit proces te vervolgen. Op 10 november 1682 was nog altijd "het proces hanghende inden raet van Vlaenderen". Men stond nog altijd even ver. Volgens "rapport vanden raede van Vlaenderen vanden XXie 9bre (21 november) 1692 inde saecke

vande prochie contra proost, deken ende capitel van Sincte Baefs ende den prelaet van Ste. Andries" werd aan de parochie Zedelgem meegedeeld dat zij hun proces tegen de tiendeheffers hadden verloren; dat zij de proceskosten mochten betalen alsook verder de wedde van de koster. Nog een kleinigheid bij de grote en zware schuldenlast die de parochie Zedelgem dan reeds had omwille van de vele leningen die waren gedaan om de oorlogslasten te betalen.

In 1661 werd door de pastoor samen met de koster een lijst opgemaakt van alle parochianen. Door de kerk werden zij 1 lb. 10 gr. betaald "ten jaere 1661 int opteekenen al t'volck deser prochie met de kinderen".

Naast de koster was er ook de kerkbaljuw. In die tijd Pieter Berghe. Per jaar kreeg hij 9 s.gr. (de prijs van een paar schoenen) "over zijnen dienst bij hem gedaen inde kercke int vutjagen d'honden". Hij moest ervoor zorgen dat de honden de kerkdiensten niet bijwoonden. Eind 1663 werd Pieter Berghe ziek en de dis betaalde 10 s. 6 gr. aan Jan Ghijselinck "over huysheure ende zorghe gehadt t'hebben van Pieter Berghe arm jonghman in zijn zieckte den tijdt van twee maenden verschenen den letsten Januarij 1664".

Op het hakhout in de kerkebossen werd toezicht gehouden door berijder en zijn officieren. Zo bv. in 1660 kreeg officier Jan Hollevoet "ende zijn compagnons" 4 s.gr. van de kerk "over den toesicht vande taille vande busschen deser kercke". In 1662-'64 werd dit betaald "aen d'officieren vanden berijder".

De biechtstoel van 1661, aangekocht ten tijde van
Pastoor O. Tratsaert, nu nog in gebruik.
(Zie F. RONSE, Geschiedenis van Zedelgem-Veldegem
pag. 79-80)

ENKELE GEBEURTENISSEN

In februari 1662 werden door een stormwind wat kerkvensters uitgewaaid. Te Brugge werd een hoed kalk gekocht "veroorboort (verbruikt) int plaesteren de veinsteren gebroken vanden grooten wijnt in Sporcle 1662". Glasmaker Arnout van Guijlcken herstelde de kerkvensters voor 4 lb. 9 s. 10 gr. Nogmaals mocht dezelfde terugkeren in 1662 voor het herstellen van "den veijnster daer de dieven ingebroken waeren daechs naer Ste. Pietersdach (29 juni) 1662 opgebroken hebbende de disschen deser kercke". Hiervoor kreeg hij 7 s.gr.

In 1661 kwam een nieuwe biechtstoel in de kerk, betaald met geld "omgehaelt achter de prochie" waarbij nog 6 lb.gr. vanwege de kerk (5).

In 1666 werd rondom de plaats waar de doodsbeenderen werden opgestapeld een nieuwe afsluiting gemaakt. Frans de Busschere kreeg van de kerk 2 lb. 4s. 8 gr. voor het timmeren van "den tuijn ofte afscheijt omme de dootsbeenderen daer binnen te legghen t'eijnde den choor deser kercke".

Op 17 september 1665 stierf Philips IV, koning van Spanje en graaf van Vlaanderen (1621-'65). Te Zedelgem werd op 29 november 1665 een plechtige rouwdienst gecelebreerd "tot lavenisse vande lieve ziele van zijn Conincklike Majesteit van Spaignen Philips den vierden hoochloffelicker gedachtenisse".

Op 8 mei 1667 kwam bisschop Robert de Haijnin (1661-'68) op bezoek te Zedelgem om er het vormsel toe te dienen. De parochie gaf aan de pastoor 22 lb.gr. om de bisschop te trakteren "met zijn medehebbende volck alhier hebbende commen visiteren ende vormen de kijnderen deser

prochie opden VIII Meije 1667".

Bij "tavernier" Roeland Verstraete kregen 's bisschops paarden hun haver. Op dezelfde 8e mei verklaarde Lodewijk XIV de oorlog aan Spanje en op 24 mei 1667 stormden Franse troepen Vlaanderen binnen. De Devolutieoorlog was begonnen. Het goed van de kerk werd naar Brugge in veiligheid gebracht en in 1668, na het beëindigen van deze oorlog teruggehaald. In 1672 kwam bisschop Frans de Baillencourt (1671-'81) op bezoek naar Zedelgem.

DE OPVOLGERS VAN OLIVERIUS TRATSAERT

In 1673 verliet Oliverius Tratsaert Zedelgem en werd pastoor te Oekene. Hoe dit gebeurde laten we nu volgen.

Op 30-31 augustus 1673 werd een concours gehouden om de openstaande pastorie van Oekene te begeven. Deden aan het concours mee:

- Thomas Suijs, onderpastoor te Hooglede
- Petrus de Pepere, onderpastoor te Klemskerke
- Joannes vande Sande, onderpastoor te Pittem
- Guillielmus Hoochstoet, onderpastoor te Oostkerke
- Joannes Tilly, onderpastoor te Roeselare
- Jacobus Landsocht, priester van het bisdom.

Petrus de Pepere haalde het en werd op 2 september 1673 benoemd tot pastoor van Oekene(6). Maar in plaats van pastoor te worden in Oekene, verwisselt hij met Oliverius Tratsaert. Deze wordt dan op 22 september 1673 pastoor te Oekene en Petrus de Pepere op 27 september 1673 pastoor te Zedelgem. Nog geen vol jaar bleef Petrus de Pepere te Zedelgem. Op 7 juli 1674 verwisselt hij van pastorie met Petrus vande Wiele, pastoor

Biechtstoel d.d. 1661 - Detail.

van Snaaskerke(7). Zo werd Peterus vande Wiele pastoor te Zedelgem. Hij leefde er tot aan zijn dood in 1678. Gedurende enkele maanden was "heer Jan Elinck bediender deser kure (dienstdoende pastoor van Zedelgem) voor heer ende meester Pieter vande Wiele, overleden pastor" (8).

Op 20 februari 1679 werd concours gehouden voor de openstaande pastorieën van Gistel, Leffinge, Zedelgem, Middelkerke en Mannekensvere (9). Rochus Simons was bij de geslaagden en werd 22 maart, op voorstel van de abt der St.-Pietersabdij van Gent, benoemd door de bisschop tot pastoor van Zedelgem (10). In februari 1699 is pastoor Rochus Simons gestorven. Dan komt Jacobus de Perck, geboortig van Roeselare, als deservitor (dienstdoende pastoor) naar Zedelgem totdat vanaf 24 juni 1699 Carolus Obert zijn pastoraat begint op Zedelgem. Daarmee hebben we dan tot op het einde der 17e eeuw de opvolgers leren kennen van pastoor Oliverius Tratsaert.

Bronnen:

De gegevens zijn gehaald uit het Parochieregister van Zedelgem nr 1; de kerkrekeningen, parochie- en disrekeningen.

- (1) Stadsarchief Roeselare nr 678 f° 124 ro.
- (2) Rijksarchief Brugge (R.A.B.); Kerkelijk Archief nieuw nr 378
- (3) G.F.TANGHE, Berschrijving van Ouckene, p. 72 en 76-77.
- (4) Archief Bisdom Brugge (A.B.B.) B.34 f° 4 ro.
F. RONSE, Geschiedenis van Zedelgem - Veldegem,

Torhout, 1934, p. 151, beweert dat dit broederschap
eerst in 1730 werd opgericht.

- (5) F. RONSE, O.c. p. 79 - 81.
- (6) A.B.B. l.c. f° 214 vo. en 215 ro.
- (7) A.B.B. l.c. f° 296 vo.
- (8) Kerkrekening 1677-'79 in R.A.B. Vrije REgisters
nr. 14173.
- (9) A.B.B. B.37 f°59 vo.
- (10) A.B.B. l.c. f°84 ro.

Over pastoor Rochus Simons zie: J.POLLET, Toestan-
den in de Zedelgemse kerk 1684-1685 in ZILLEGHEM
1981 p. 74-81.

DE L O T E L I N G
VAN Z E D E L G E M

EDDY KYNDT

De aanvankelijke sympathie die de Franse Sansculotten in de "bevrijde" Oostenrijkse Nederlanden op het einde van de 18de eeuw te beurt viel, werd vrij spoedig in de kiem gesmoord.

Onze gewesten werden immers zwaar geteisterd door plunderende Franse legerbenden. Dat de Zedelgemse dorpe-lingen zich hierbij niet onbetuigd lieten, kunnen we bijvoorbeeld lezen bij pastoor Ronse. Op 27 februari 1793 stond men te Zedelgem op tegen een woeste legerbende die het wat al te bont had gemaakt, en ten minste één Fransman sneuvelde onder de wrekende hand van de dorpe-lingen. "Het slagveld of de verwoeste hofstede van Jan Vanhollebeke, dicht bij de plaetse, naer de Pleyne voortgaande heet momenteel nog Het Slaghof".

Onder de mom van vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid werd heel de bestaande orde op zijn kop gezet.

De ver doorgedreven verfransing, de zware belastingen, het opleggen van de schier waardeloze assignaten, de

inkwartiering, kantonnementen, opeisingen van paarden, karren en voer, maar vooral de kerkvervolging met haar beloken tijd, zetten veel kwaad bloed bij onze voorouders.

Voor de beschrijving in geuren en kleuren van deze beloken tijd kunnen we verwijzen naar het artikel van E.H. Jules Pollet in de eerste jaargang van "Zilleghem".

Onze Zedelgemse "citoyens" hadden geen daadwerkelijk houvast meer. Zelfs de gregoriaanse tijdsrekening moest eraan geloven. De republikeinse doctrinairen voerden op 22 september 1792 terug het jaar één in. Ook de oude namen van de maanden gingen voor de bijl en werden vervangen door nieuwe als "vendémiaire, brumaire, frimaire...

Volgend tafereeltje illustreert sprekend de volkse spot van onze voorouders, over de gang van zaken destijds:

Voorbijganger: Baaske, zijn dat geen pataters die gij daar uitdoet ?

Boer: 'k En weet het bijkans zelve niet wat het zijn... 't Zijn tot nu toe pataters geweest, maar alles is veranderd; we zijn tegenwoordig in September gelijk ge weet, en dat heet nu wel Vander Meere. Ik ben gelijk zuiver verdraaid. We hebben geen Vrijdag noch Zondag meer, tot de heiligen toe zijn uit den Almanak gezet en 't zijn al zakendingen, die in hun plaats gekomen zijn; of dat zal trekken, moeten we nog afwachten.

De klap op de vuurpijl kwam evenwel op 20 juli 1798, toen te Parijs in het "Conseil des Cenq Cents" de

Conscriptiewet werd afgekondigd: alle ongehuwde mannelijke Fransen van 20 tot 25 jaar zouden in vijf klassen voor het Franse leger onder de wapens worden geroepen. Alle Fransen! En de voormalig Oostenrijkse Nederlanden behoorden tot Frankrijk, hun inwoners werden beschouwd als Fransen, in rechte zelfs door het vredesverdrag van Campo Formio in 1797. Diegenen die op 22 september 1798 hun twintigste jaar bereikt hadden, vormde de eerste lichter; de jonge mannen van 21 tot 22 jaar de tweede, en zo verder.

In vreedstijd zou de diensttijd zo maar eventjes vijf jaar duren; in oorlogstijd moesten de "conscrits" voor onbepaalde tijd dienen. Volgens de noodzakelijkheid van de oorlog - en Napoleon voerde bestendig oorlog - konden de vijf lichten achtereenvolgens ingelijfd worden.

Onmogelijk de verslagenheid voor te stellen die deze bloedwet bij onze voorouders teweegbracht. Verplichte soldatendienst was hier onbekend! Het jonge Vlaamse volk werd als kanonvlees van het ene bloedige slagveld naar het andere besleurd, en dit over gans Europa, tot zelfs in Moskou toe.

De ene loting volgde de andere op. Dienstweigeraars werden meedogenloos van huis gehaald en vrij brutaal opgeleid. Familieleden van vluchtelingen riskeerden zware sancties.

Binnen het leger zelf waren desertie en zelfverminking schering en inslag.

Opnieuw bij pastoor Ronse lezen we dat bijvoorbeeld in

1813 in Zedelgem geen enkele dienstplichtige vrijwillig het leger verwoegde en dat slechts één enkele onverlaat zich liet vangen.

Mijn betovergrootvader Karel Segaert, geboren te Zedelgem op 28 maart 1780 als zoon van Francis en Anna Cools, was één van de talrijke Zedelgemse lotelingen.

Op 1 augustus 1807 verwoegde hij zijn regiment te Aken (Aix-la-Chapelle) bij de lichte infanterie als schutter.

Over zijn korte diensttijd zelf hebben we geen concrete gegevens. Na een paar maand liep hij evenwel een verwonding (het medisch attest spreekt van "un accident") op aan de neusgaten en bovenlip.

De nodige goede wil tot genezing ontbrak echter bij onze Karel. De geneeskrachtige zalf van de legerdokter gebruikte hij moedwillig niet. Integendeel, door veelvuldig krabben en wat peper en zout, kreeg hij nog een zware verzwering op de koop toe. Zo erg zelfs, dat hij op 25 november 1807 ontslagen werd van zijn militaire dienst en definitief herstellerverlof toegewezen kreeg. De geneesheer voegde er op zijn attest nog laconisch aan toe, dat de kwaal elke remedie weerstond.

Karel ontving nog zijn soldij en rekening voor kledij en schoeisel tot en met 15 december 1807.

Hij mocht bijgevolg de terugtocht aanvatten van Aken naar Zedelgem, te voet. Over die tocht, langs niet bewegwijzerde wegen, zal hij ook wel een hele tijd

32387. EMPIRE

Congé de

Nous soussignés Membres du Conseil d'administration du
 donne, d'après l'autorisation du Ministre de la Guerre, Congé
 8e compagnie du 3e Bataillon natif de *Belghem*
 de *17/11/2* cheveux et sourcils *Châtain* yeux *bleus* fro
 compris au registre-matricule du Corps sous le N° *4937*...
 par les Officiers de santé dont le certificat est transcrit au do

Fait à *Quix Chapelle* le *vingt*

Les Membres du Con

Sapete
Lieut.

Lacy
Capit.

Vu par nous,
Comm. des revues, St. de Douv
Inspecteur aux revues.

Signature

DÉTAIL DES SERVICES.	
<i>Congé</i>	<i>du 17/11/2</i>
<i>au 17/11/2</i>	<i>au 17/11/2</i>

FRANÇAIS. réforme.

7e Régiment d'Infanterie Légère. Certifions avoir
réformé à Siguer Charles, chasseur à la
Département de la Gironde âgé de 26 ans taille
ordinaire nez petit bouche petite menton grand visage rond
lequel a été jugé hors d'état de continuer le service militaire,
du présent. (Il n'est par à notre connaissance que ce militaire ait contracté mariage).

le 17 Novembre 1807

Conseil d'administration.

[Signature]
[Signature]
[Signature]

CAMPAGNES ET BLESSURES.

[Blank space for recording campaigns and wounds]

Approuvé par nous,
Inspecteur - Général.

[Signature]

gedaan hebben.

Volgens de overlevering kocht hij op de boerderijen langs zijn traject ongezouten boter, die een heilzame en beschermende invloed zou uitgeoefend hebben op zijn wonde.

Karel kwam behouden te Zedelgem aan. Als souvenir aan zijn Napoleontisch avontuur hield hij echter voor de rest van zijn leven een geschonden neus over.

Op dertigjarige leeftijd huwde hij te Zedelgem op 7 mei 1810 met de negentienjarige Anna Theresia Van Walleghem, geboren te Torhout op 29 november 1790.

Het betrof hier een wezenhuwelijk. De ouders van beide echtelingen waren reeds overleden op het eind van de 18de eeuw. Karel verloor namelijk op driejarige leeftijd zijn moeder en op elfjarige zijn vader. Anna van haar kant verloor haar moeder 14 dagen na haar geboorte en op driejarige leeftijd haar vader.

Karel en Anna leefden echter nog lang en gelukkig.

De oorspronkelijke akte van ontslag uit het Napoleontisch leger, evenals het verhaaltje errond, gingen over van vader op zoon. Karel zelf stierf op 5 juni 1866. Zijn echtgenote volgde hem naar het hiernamaals op 23 maart 1870. Hun zoon Karel junior werd te Zedelgem geboren op 26 januari 1820 en stierf er op 21 november 1896. Diens zoon Edmond werd te Zedelgem geboren op 11 maart 1877 en kwam er te overlijden op 8 mei 1959. Jarenlang was hij schepen van onze gemeente.

De oorspronkelijke akte is momenteel nog in het bezit van Edmonds jongste zoon, André Segaert wonende te Snellegem.

Op de akte zelf staan een schat aan gegevens vermeld. Op de voorzijde wordt er melding gemaakt van het ontslag uit het leger en naast de identiteitsgegevens volgt er ook nog een gedetailleerde beschrijving van de persoon in kwestie.

Zo leren we uit de akte dat Karel Segaert 1m55 klein was - de kleur van zijn haar en wenkbrauwen was lichtbruin - hij had blauwe ogen - onopvallend gezicht - kleine neus en mond - ronde kin en hoofd. Verder worden erinog enkele details van de dienst vermeld.

Op de keerzijde vinden we alsnog het certificaat van het bezoek van de gezondheidsofficier. Opmerkelijk is ook nog de schrijfwijze van onze loteling, namelijk : Charles Siguert.

Onderaan wordt tot slot nog de betaling van de soldij en de vergoeding voor kledij en schoeisel vermeld.

Bronnen:

Geschiedenis van België - M. Dierickx
Geschiedenis van Zedelgem en Veldegem - F. Ronse
De Loteling - H. Conscience
De Boerenkrijg - A. De bruyne.

HET SOCIAAL-KRITISCHE VOLKSLIED:

OOK IN ZEDELGEM

Benny Lingier

Elk land, elke streek, elke leefgemeenschap heeft zowat zijn eigen volksliedtraditie. Het is een schat voor wie het leven van zijn voorvaders wil leren kennen. Zo zijn er politieke liederen, Marialieder, kinderalieder, moordliederen, spotliederen enz.

Eén categorie willen we voor het Zedelgemse onder de loep nemen: de sociaal-kritische. Vanuit een eigen classificatie hebben we, in de mate van het mogelijke voorbeelden genoteerd afkomstig van Zedelgemse informanten.

"Sociaal" en "kritisch" zijn twee kenmerken die in de ziel van elk denkend wezen gegrift zouden moeten zijn. Bepaald veel mensen blijken vrij denigrerend te doen over volksliederen, maar het zijn tenminste eerlijke, recht-voor-de-raapse ontboezemingen uit een wereldwijd hart.

De chronologische kant van de zaak hebben we min of meer links laten liggen. Het ene lied is al recenter

dan het andere, maar allemaal vallen ze te dateren in de periode 1840 - 1940. Het schrijven over sociaal-kritische volksliederen houdt automatisch in dat af en toe wat historische en sociologische toelichtingen gegeven worden.

Sommige van de liedjes zijn ware juweeltjes die uitstekend het wrokkige sociale klimaat weergeven. Andere zijn eerder levensliederen die over "the old good days" verhalen.

Dat onze voorouders zongen, lijdt geen twijfel. Het zingen was een formule die mensen bij mekaar bracht in euforie, in wraakgevoelens of in protest. Dikwijls was de grootste troef de emotionele kracht die van het lied uitging. Daarop rekenden de marktzangers dan ook wanneer ze hun lied tot gemeengoed maakten. De liederen boden de bereidwillige toehoorders een gemakkelijke kans tot zelfherkenning en bewustwording.

Alle dichters-schrijvers-zangers die hier aan de beurt komen, haalden hun inspiratie duidelijk uit hun sociale engagement. Dit was bv. duidelijk het geval voor Lionel Bauwens uit Eeklo, beter bekend als "Tamboer". Daarmee scherpten ze het klassebewustzijn aan van de sociaalbewuste mensen.

De grote massa bleef vrij afzijdig, maar het was al een hele verdienste voor een schrijver wanneer zijn lied erin slaagde een groep mensen (flaminganten, vrouwen, landbouwers, socialisten...) voor hun rechten op te doen komen. Bij die mensen bereikte het lied zijn doel. Er werd een groepsklimaat van zich verwant voe-

lende mensen geschapen.

Het begrip "socialè kritiek" is ruim interpreteerbaar. Er kan o.a. van uitgegaan worden dat "sociaal" "de menselijke gedragingen als onderdeel van een groep of in relatie met andere groepen" inhoudt. "Kritiek" kun je als "afbreken van bestaande instanties" opvatten, maar ook als basisfunctie van het menselijke verstand en het wezenlijke kenmerk van elke oordeelsvorming. Een mogelijke indeling in rubrieken van het sociaal-kritische volkslied kan er als volgt uitzien:

- (1) liederen i.v.m. de werkende klasse (alcoholisme en ellende)
- (2) liederen i.v.m. de clerus
- (3) liederen i.v.m. het politieke leven
- (4) liederen i.v.m. algemene maatschappijkritiek
- (5) liederen i.v.m. de arm-rijk - tegenstelling
- (6) liederen i.v.m. de vooruitgang
- (7) liederen i.v.m. de vrouw
- (8) liederen i.v.m. de Vlaamse kwestie
- (9) liederen i.v.m. wereldoorlog I.

Laten we nu deze negen rubrieken tegen de achtergrond van de periode 1840-1940 plaatsen, wat uitleg geven en telkens de theorie toetsen aan de praktijk: het opgetekende volkslied.

Alle aangehaalde liederen zijn afkomstig van Zedelgemeenschaars die ergens in een bestoft zolderhoekje nog het liederenboek van moeder of grootmoeder wisten te vinden. Feit is dus dat de liederen in onze streek gemeengoed waren. Jammer genoeg werd de naam van de auteur of schrijver-marktkramer slechts zelden opgetekend.

1. LIEDEREN I.V.M. DE WERKENDE KLASSE.

De toestand wordt dramatisch, wanneer het aanbod van ongeschoolde werkkrachten de vraag ernaar ruimschoots overstijgt. Logisch maar bitter gevolg is dat de minstbedeelden een nog kariger loon in handen krijgen.

Nog enkele rampen erbovenop zoals de aardappelziekte van 1848, die een voorheen nooit gekende hongersnood teweeg brengt, en de grote trek van het platteland naar de stad maken de proletariër tot wat hij in wezen is: iemand die louter en alleen over zijn arbeidskracht en -vermogen beschikt en die zo adequaat mogelijk aan moet wenden.

De industrie stelt concurrentie boven liefdadigheid. In haar ogen is dit een zaak voor de kerkelijke overheid. Zodoende blijven de lonen voortdurend dalen. Het vertrekpunt van elke redenering van de fabrieksbazen is immers de nationale of internationale notering op markten en beurzen. Krachten zijn er trouwens toch genoeg.

Een griezelig thema in deze liederen is het alcoholgebruik bij de arbeidende klasse. Daar waar de primaire behoeftes heel wat te wensen overlaten, blijkt er wel voldoende geld in de la van de werkmans te zijn om een stevige borrel te drinken. Voor hem is de alcohol het middel tot escapisme, een soort laatste verwoede weerstandspoging om niet ten onder te gaan in de grijze arbeidsdagen, die trouwens erg lang aanslepen.

Pas vanaf 1850-1860 ontstaat via de sociale verbittering en onder invloed van Marx en Engels iets als een klassebewustzijn. Van kerk of staat valt geen

greintje hulp te verwachten. Langzamerhand komen de eerste tekenen van organisatie tevoorschijn uit de haveloze massa analfabeten. Het lied heeft een onaardige rol gespeeld in het samenbrengen van de arbeidersmassa. Het wordt een bindteken, schrikaanjagend zelfs, dat op een geweldloze manier utting geeft aan de jarenlange opgekropte machteloosheid.

Commentaar van Jaap van de Merwe: " Een werkmans reden van bestaan was uitsluitend, gehoorzaam het werk te doen zolang dat er was, net als een paard, een braaf paard; dat zwoegt nog veel harder en zaagt niet om stemrecht, achturige werkdag of pensioen. Dat die werkmans eeuwenoude spelregels openlijk opzegt en brutaal over rechten begon te praten, dat werd werkelijk als een onbegrijpelijke natuurramp, een soort dijkbreuk, griezellig, angstaanjagend, hoewel met krachtige tegeweet best te stoppen" (1).

Stuk voor stuk verkrijgen de armen dan toch hun rechten, maar wel pas na bloedige gevechten en langdurige discussies in Kamer en Senaat. De klassebewuste arbeiders worden gezien als vijanden van de gevestigde orde en worden logischerwijze onverbiddelijk behandeld. Uiteindelijk wordt de werktijd verkort, komen de lonen op een iets hoger peil te liggen, krijgen ze zelfs beperkt stemrecht en kunnen ze een brokje welvaart meepikken. Wel zullen er op het gebied van de sociale wetgeving nog ingrijpende veranderingen aangebracht worden, maar de eerste stappen zijn gezet.

Drinkt maar, vergeet uw Smart en Leed. (?)

*Ziet men een dronkaard gaan
Die zwijmelt langs de straat
Hij vloekt en zingt te saam
En dat mag niet bestaan.*

Denkt gij soms aan 't verleden
Hebt gij te veel verdriet
Drinkt om te kunnen vergeten
Strooit uwe zinnen niet.

Wordt gij te veel in uw leven
Verstooten of misdaan
Bekommer u niet om smart of leed
Drinkt altijd en vergeet

't Is nacht en in de kroeg
Weerom een groot gevecht
't Zijn vrienden met elkaar
Helaas den drank is daar.

Hoe dikwijls door den drank
Bedrijft men geene moord
Uwe vrouw en kinderen klein
Brengt gij soms in de pijn.

En hij als brave man
Die werkt voor zijn bestaan
Verliest zijn kind of vrouw
Den drank brent u in rouw.

2. LIEDEREN I.V.M. DE CLERUS.

Sociaal-kritisch bekeken komt de kerk er niet zo goed uit in de negentiende eeuw, niet in het minst door haar hautaine houding t.o.v. de echte hulpbehoevenden.

Het centrale punt vormt dikwijls de ongebreidelde geldzucht. De clerus blijkt gewoon mee te heulen met de kapitaalcrachten. Het pralerige vertoon van de kerkgemeenschap en hun alliantie met de adel onder het motto "Hou jij ze arm, ik hou ze dom",

schenden het uitzicht van de kerk als helpende en noodlenigende instelling.

Bij de massa ontstaat intussen een soort bewustzijn: geld is inderdaad niet alles, maar met zoete woorden vanuit een ivoren toren, zalvende woorden vanop een preekstoel en sermoenen vol dreigingen met hellestraffen, kom je gewoon niet weg uit de ellende van dit aardse jammerdal.

Decemberlied (Destanberg Napoleon)

*Wij paters, wij klagen niet.
Dat ijs bedekt water of vliet,
Bij vlaming en walen.
Wij leven wij in 't plezier.
En zijn de kolen o zo dier,
't Volk zal 't wel betalen.*

*Wij en zien niet naar dat geld,
Als onze zak is goed besteld.
Met 't schooigeld dat wij halen.
Als maar ons volk den ponk heeft beet
En dat het meê twee keersen eet,
Het doopsel zal 't wel betalen.*

*Wat scheelt het dat de wind zo snijdt?
En in ons koude leden bijt,
al buiten perk of palen.
Wij, wij hebben warme kleren an,
En moeten niet op strate gaan,
't Sterven zal 't betalen.*

*Wat geeft aan ons de hageljacht,
Wij zitten hier zo warm en zacht,
In onze rijke zalen.
De wijn ontsteekt ons fier gemoed,*

*En is hij duur, hij is ook goed,
Het trouwen zal 't wel betalen.*

*Als d'arme mensch ons laat roepen,
Dan is 't onzen beurt niet, nie goed,
Want daar en is niets te halen.
Maar is 't een rijke die 't gebiedt,
Wij loopen naar zijn bed subiet,
Want hij dan goe betalen.*

Napoleon Destanberg (1829-1875) was een Gentenaar. De thematiek van zijn liederen spitste zich vooral toe op de sociaal-politieke problemen van zijn tijd. Hij was erg populair in arbeiderskringen maar werd nooit een boegbeeld van het socialisme.

3. LIEDEREN I.V.M. HET POLITIEKE STRIJDTONEEL

Deze liederen hebben inderdaad weinig sociaal-kritisch an sich, maar ze functioneren eerder als liederen die een raam, een kader vormen, waartegen de overige geplaatst kunnen worden. Hiervan hebben we geen voorbeeld gevonden, tenminste niet in de gebruikte liedboeken. Wat niet wegneemt dat er voorbeelden bij de vleet te vinden zijn in andere streken.

4. LIEDEREN I.V.M. ALGEMENE MAATSCHAPPIJKRITIEK,

Ofwel gaat het hier om het type fait-divers, ofwel gaat het om een lied dat de maatschappij in zijn geheel hekelt. Het lied dat we hier als voorbeeld nemen, is vrij recent, en behandelt in enkele regels drie verschillende periodes.

Oorlog - Leute - Misère / 1914 - 1924 - 1934 (?)

't Was oorlog in veertien
Wat was er dan te zien
Wij zaten aan den Yzer
In 't slijk tot aan de kniën
Den Duitsch was hier den baas
Een jaar of niere lang
En die hem dierf verroeren
Die vloog naar het gevang
Menig soldaten vrouw
Nam hier een Duitsche man
Maar ginder aan den Yzer
Zong heur ventjen altijd van

Wij zijn van 't Vlaamsche bloed
Strijden met Leeuwenmoed
Wij zullen sterven of winnen
Wij zijn soldaten die beminnen
Als broeders hier te gaar
Vreezen wij geen gevaar
En zoo stierf hij met 't wapen in d'hand,
voor 't duurbaar Vaderland.

In viere-en-twintig wel
't was al een ander spel
De menschen sprongen waarlijk
Van leute uit hulder vel
Z'ha'n geld in overvloed
En alles die ging goed
De boeren werden rijke
En de werkman werd gegroet
De zondag was 't kadē
In dorpen of in stee
Den orgel was aan 't spelen
En ze zongen allemaal mee

Drinkt, drinkt, drinkt met mij
Schenkt de glaen eens vol
Drinkt, drinkt, drinkt met mij
Leve het bier en de lol
't Is zo plezierig in de kroeg
W' ebben toch kluiten genoeg
Een slagsken veur Pier
en veur Jan ook ne klop
Drinkt maar
't en ken niet meer op.

't Jaar vier en dertig gaf
Ons toch de zwaarste straf
Zij dōegen al veel menschen
Van miserie naar het graf
Den werkmān om den dop
De boerkens kregen klop
Zij kwamen bij de burgers
Om hulder laatste knop
Nu loopen er al veel
Van honger bijna scheel
We zitten in de krot
Maar zingen voor het slot

Voor hoelang wij ons brood-
winning nog missen
Dat weet ik niet, weet ik niet
En wat het lot van de werk-
man zal beslissen
Weet niemand niet, nog niet.

5. KRITIEK I.V.M. DE ARM-RIJK TEGENSTELLING

De opkomst van de industrialisering beïnvloedt heel sterk de menselijke relaties. Alleen machtsrelaties tellen nog; hulp kunnen de armen alleen nog verwachten vanuit de paternalistische hoek. De rijken mer-

ken de ellende van het proletariaat wel, maar maken ze tot een zaak van het privé-initiatief om er iets aan te doen. Werk aan de winkel voor de caritatieve genootschappen. Zelfs wetsvoorstellen ter verbetering van de ergerlijke toestand worden verworpen in het parlement. Andere voorstellen i.v.m. sociale verbetering worden eenvoudig niet in overweging genomen. Wegens het cijnskiesrecht kan de massa niet eens zijn eigen vertegenwoordigers kiezen. Ze zijn aangewezen op sociaal-denkende, progressieve mensen.

Het Stemrecht voor elkeen. (Moyson)

*Mijnheer Frère, zeg, toen uw moeder,
u wiegde, op heure schoot,
voorzag zij wel dat g'uwen armen broeder,
de werkmanszoon, verachten zoudt zoo snood ?
Gij die niet vreest 't gepeupel uit te dagen,
herinnert ge u de lessen van 't verleden ?
We zullen 't wel nemen zonder 't u te vragen,
't Stemrecht voor elkeen.*

*'t Duurt al
't Duurt al zoo lang, 't rijk der advocaten,
der geldbarons, der dwingelanden,
de kleine man laten zij maar praten,
zijn belang blijft hen steeds ter zij:
behendig om voor 't kiezerskorps te liegen,
zorgt elk aan 't roer voor zijn profijt alleen
Wat zullen al die koorddansers vliegen
door 't stemrecht voor elkeen.*

*O die tijd, mocht ik hem beleven,
als eind'lijk 't volk, van zijn macht bewust,
zal opstaan om den laatsten schop te geven
in 't waggelend kraam waarop de cijns berust.
Zigt gij hem niet reeds in de verte klaren,*

den schoonen dag dat alleman te been,
voor de eerste maal zijn' wil zal openbaren
door 't stemrecht voor elkeen ?

Ja, 'k betrouw op 't volk,
door vrijheidsliefd' ontwaakt
't zal d' ondergang van onsen stam verhind'ren
in d' onweersnacht die voor Europa naakt
En moesten we ook 't bedroevend schouwspel geven
eens kleinen lands door machtiger vertreen,
't Vlaamsch zelfbestaan zou eenmaal nog herleven
door 't stemrecht voor elkeen !

Emiel Moyson (1838-1968) was boekhandelaar en publicist. Hij was een sociale voorman in de strijd van de proletariërs die de bewustwording van de arbeiders bevorderde. Een goed dichter was hij niet, maar de vorming die van zijn arbeidsliederen uitging kan niet miskend worden.

6. KRITIEK I.V.M. DE VOORUITGANG

Aangezien de sociaal-kritische liederen door volksmensen geschreven zijn, kan men het vanzelfsprekend achten dat er bittere kritiek geleverd wordt op de uitvindingen en ontdekkingen, die elkaar in een voortdurend sneller tempo opvolgen. Het ongeloof in de nieuwe economische waardes staat als een paal boven water. Ofwel is men er bang voor, ofwel steekt men er de draak mee. Eenvoudige voorbeelden: de spoorweg is niet bepaald de lieveling van de landbouwers, en op de fiets wordt spottend neergekeken. Hiervan hebben we geen treffend voorbeeld gevonden in de liedbundels.

7. LIEDEREN I.V.M. KRITIEK OP DE VROUW IN DE SAMENLEVING

Emancipatie is tot ongeveer 1920 voor de meerderheid van de vrouwen een onbekend streven. Ze werden eenvoudigweg als tweederangsburgers behandeld en reageerden niet om uit die passieve maatschappelijke rol bevrijd te raken. Alleen was er de kreet van een zielsverloren sufragette, die angstvallig in de kiem gesmoord werd. Op politiek vlak is de mond van de vrouw dichtgesnoerd. Stemrecht of een plaats op een verkiezingslijst zijn pure taboes. Pas in het zog van de opkomst van de socialistische partij komt ook de emancipatie van de vrouw op gang, de algemene emancipatietrent volgend. Deze spitst zich vooral toe op het onderwijs en het verwerven van stemrecht voor de vrouw.

Gezang over de vrouwen. (?)

*Vrienden ik kan toch niet vergeten
'k moet zingen in 't algemeen wat
dat de vrouwen zijn
'tIs bijzonder nieuws over die vrouwen, die vrouwen
Ik spaar geen een, noch zelf de mijne niet
Het doet mij spijt, ik moet zingen wat de vrouwen
zijn.*

*Ik heb ze zoet, ik heb ze lief
Die vrouwen, die vrouwen, die vrouwen
al was de mijne dood ik zou geerne hertrouwen
al was het vijf en twintig keeren op 't jaar
ze zijn zoo fijn, ze zijn zoo net
Die vrouwen, die vrouwen, die vrouwen
laat u niet altijd doen
want ze zijn ook kapoen
Want anders spele ze 'nen viezen toer.*

Sta ik 's morgens op om vier uren
't blijft duren
kom is dan 's noens thuis
Dan is er niemand thuis
Ze zijn weg naar de stad met hun geburen
Wat is dat een geheel lameerderij
Op een twee drij zijn wij
getrouwd en wij zijn vrij

Hebt gij in Faubourg uw werk gelaten
En 's avonds moe geslaven
zit gij op tijd in den tram
alleman die spreekt daarvan
begeert gij u niet voor de toiletten veur
koketten die ze veur komt seffens
en hij zegt mijnheer zet u aan de deur.

Als zij gaan, roepen ze de vrouwen binnen
En als ook die toilette zelfs
de mistinguette coquinne
Dan gaan wij het werk zien
van die vrouwen die vrouwen
In den tranchees ze zijn niet koketten
ze zijn gelaan met al hun vrouwenverstand.

Als ge ze ziet, als ge ze ziet
Die vrouwen, die vrouwen, die vrouwen
Ze zijn gelant, ze zijn gelant die
vrouwen geweer en ransel dat
voor hun zijn in ne pak
Daargaan wij zien, daar gaan wij zien
Die vrouwen (3X) roep meer als 1 nen keer
Ziet gij den man niet meer
Voor mij te dragen kartouche en geweer.

8. LIEDEREN I.V.M. VLAANDEREN

Deze periode is de periode van de grote bewustwording van de eigen Vlaamse aard. Vandaar dat veel liedjes als neventhema over de Vlaamse zaak handelen.

Het Vlaamse probleem is op zichzelf niet echt sociaal-kritisch, maar het sociale element is er in elk geval wel. De Vlaamse Beweging is zowel op sociaal, cultureel, politiek als economisch vlak werkzaam. Het tweede element, het kritische, is niet overal aanwezig: meestal gaat het dan om lofliederen op Vlaanderen of de Vlaamse taal.

Een expliciet Vlaams sociaal-kritisch lied hebben we niet gevonden, maar als neventhema wordt het o.a. gebruikt in het lied onder rubriek 4 (tweede strofe) en 5 (laatste strofe).

9. LIEDEREN I.V.M. WERELDOORLOG I

De eerste wereldoorlog gaf vooral aanleiding tot een geweldige reeks Vlaamslievende en politiek-agressieve liederen. De oorlog zorgde immers voor een radikalizing binnen de Vlaamse Beweging: het Aktivisme en de Frontbeweging. Het treurige, het bloederige en het algemeen-menselijke van de oorlog kwamen aan bod in eerder smartlap-liederen, die over een al dan niet uniek voorval handelden. Steeds blijft de wreedheid overeind.

Moeder uw zoon is nog in leven. (?)

*Een moeder had veel te lijden
Haren zoon viel op 't slagveld neer
Want hij ging voor zijn land ten strijde
En keerde niet meer weer.*

Maar zij kreeg een brief
Moeder ik heb u lief
Gij denkt mij reeds dood
Maar mijn verdriet is groot
Sedert jaren lang
Houd men mij in dwang
Maar eens kom ik weer
Beweent mijn graf niet meer.

Door een dief aan het front bestolen
Van zijn geld zijn papieren bij
Maar zijn straffe was niet ontgouden
En viel in plaats van hij.

Het bericht werd naar huis gezonden
Ouders lief uwen zoon zoo teer
Heeft op 't slagveld zijn dood gevonden
Hij verdient 't kruis van eer
Door verdriet was haar man begraven
En de vrouw zij bleef gansch alleen
Voor haar brood moest zij werken en slaven
Zij kon niet langer meer.

Maar terwijl zijn moeder prangde
Van verdriet voor haar zoon haar stand
Die verbleefd hij als krijgsgevangen
In het riffsijnenland
Hij nam een vast besluit te vluchten
En terug naar zijn land te gaan
Waar zijn moeder zoo zat te zuchten
Vol smart en droef getraan

In het dorpje waar hij vroeger leefde
Kwam hij en klopte stil en zacht
Eene vrouw hare stem die beefde
En vroeg wie daar bij nacht.

Moeder moeder teer
Nu is uw zoon hier weer
En zij d' arme vrouw
Opent die deur zeer gauw
Omhelsde haar zoon
En hij vroeg zoo schoon
Waar is vader nu
Hij stierf door smart van u.

